schap wordt hier gevindiceerd. Er staat uitdrukkelijk: *Deze zelfstandigheid komt haar toe.* En toch gaat Ds. Kok door met op dit stramien te borduren, want volgens hem volgt uit Dr. Kuyper's standpunt, dat „de Theologische wetenschap dus niet gebonden is aan de belijdenis der Kerk, maar omgekeerd de Kerk aan de resultaten der theologische wetenschap". Ook hier nu schrijft Ds. Kok aan Dr. Kuyper toe, wat lijnrecht in strijd is met wat hij-zelf schreef. We behoeven er niet eens aan te herinneren, dat in de mee door Dr. Kuyper opgestelde statuten der vereeniging voor H. O. van elken hoogleeraar in de theologie de belofte gevraagd wordt, dat zijn onderwijs met de belijdenis der Gereformeerde Kerken in overeenstemming zal wezen. In de Encyclopaedie deel II p. 539 zegt Dr. Kuyper met zoovele woorden „dat voor elk theoloog de confessie zijner Kerk niet alleen de praesumtie van waarheid heeft, maar *ook objectief met gezag voor hem optreedt*". Wel mag de theologie daarom niet in Roomschen zin het dogma der Kerk als onfeilbaar beschouwen en kan critiek op de belijdenis der Kerk noodig zijn, maar daaruit volgt volstrekt niet, dat de Kerk „gehouden is de resultaten der wetenschap voetstoots aan te nemen". Dr. Kuyper zegt t. a. p. blz. 544 juist het tegendeel: „Niet alsof de Kerk aanstonds voor elke critiek op haar confessie zou hebben te zwichten. *Het tegendeel is waar.* De Kerk mag haar confessie niet wijzigen, tenzij de overtuiging haar aangrijpt, dat metterdaad eenig stuk van haar confessie *voor Gods Woord niet bestaan kan.*"

We meenen hiermede te kunnen volstaan.

Het doet ons leed, dat Ds. Kok, wiens uitnemende schriftstudien we hoogelijk waardeerden, zich zoo door partijhartstocht liet verblinden, dat hij niet eens meer in staat is het gevoelen dergenen, die hij bestrijdt, juist weer te geven.

Godmensch.

I.

Eenigen tijd geleden werd tot ons de vraag gericht, of de uitdrukking Godmensch, die herhaaldelijk in ons blad aangetroffen werd, taalkundig wel juist was en den toets der rechtzinnigheid doorstaan kon.

Blijkbaar verkeerde onze interpellant in den waan, dat deze term een vondst was van onzen tijd, meende hij dat dit woord was ontleend aan kringen, wier orthodoxie in kwaden reuk stond, en maakte hij daarom de *Heraut* er een verwijt van, dat wij een woord van zoo verdachte herkomst in onze kringen zochten te importeeren. Al konden we dit bezwaarschrift, dat in de vacantie ons werd toegezonden, niet terstond opnemen — het vond sinds in de *Basuin* plaats — we haasten ons nu de geregelde arbeid hervat is, op deze quaestie terug te komen.

De weerzin tegen het woord Godmensch wordt toch niet alleen bij dezen bezwaarden broeder aangetroffen, maar komt meer in onze Gereformeerde kringen voor en vindt wel daarin zijn oorzaak, dat met name de Ethische Theologie zich met zekere voorliefde van dit woord bediende. Daardoor kwam er tegen dit woord wantrouwen, zocht men er een heimelijke bedoeling achter, werd wie het gebruikte verdacht. Er scheen aan dat woord Godmensch een smet van onrechtzinnigheid te kleven; een goed Gereformeerd mensch gebruikte dat woord niet. Zoo moest het wel de aandacht trekken, dat de *Heraut*, waar het pas gaf, niet aarzelde dit woord toch te gebruiken, en kwamen we daardoor zelfs in opspraak.

Nu is het zeker juist, dat de nieuwere theologie aan dat woord Godmensch een beteekenis heeft ondergeschoven, die zeer beslist te kort doet aan wat de Kerk aller eeuwen aangaande den Christus Gods belijdt. Bij sommigen wil Godmensch niet anders zeggen dan een vergoddelijkt mensch, een mensch die een volkomen Gods bewustzijn heeft of met Goddelijke majesteit en heerlijkheid is gekroond, maar zonder daarom wezenlijk en waarachtig God te zijn; de oude dwaling der Socinianen, die door deze theologen weer werd opgewarmd en als nieuwe wijsheid aan de markt gebracht. En wanneer de Ethischen niet alleen van den Godmensch, maar ook van de Goddelijke natuur van den Christus spreken, dan toont juist die laatste uitdrukking dat we hier met niet anders te doen hebben dan met de nog oudere ketterij van Eutyches, die de beide naturen in Christus vereenigde en opsmolt tot een derde, gemengde, Godmenschelijke natuur, en blijkt ook hier hoe de theologie van Schleiermacher een pantheïstischen grondtrek draagt.

Indien het verzet zich dan ook alleen richtte tegen het bijvoeglijk naamwoord *Godmenschelijk*, vooral wanneer dit gebruikt wordt in verband met de natuur, het bewustzijn, de kennis, wil of macht van den Middelaar, gelijk dit met blijkbare voorliefde door vele ethische predikanten geschiedt, dan zou dit protest onze volle sympathie wegdragen. Niet streng genoeg kan vooral in onze dagen, waarin het pantheïsme zoo machtigen invloed op de geesten uitoefent, gewaakt worden, dat elk woord en elke uitdrukking, door dit pantheïsme aan de markt gebracht, op de grens als contrabande wordt geweerd.

Het Pantheïsme wischt overal de grenzen door God gesteld uit; het tracht wat God van den aanvang af onderscheiden heeft, op te lossen in een hoogere eenheid. God en mensch, hemel en aarde, geest en lichaam, man en vrouw, staat en kerk houden hier op tegenstellingen te zijn, verliezen hun vaste grenzen, worden opgesmolten, vloeibaar gemaakt, vermengd en dooreengestrengeld. Vandaar dat deze pantheïsten, — ze worden meest in Duitschland gevonden en de Duitsche taal leent zich nog beter dan de Hollandsche voor deze saamkoppeling, — spreken van Godmenschelijk, van geestleiblich, van mannweiblich, van Staatkirchlich. Het gebruik van deze termen is dus waarlijk geen onschuldige zaak, en indien de *Heraut* uit slordigheid of achteloosheid zich ook van deze termen bediende, dan zouden we onzen criticus dankbaar zijn, wanneer hij aan het alarmsein trok en vroeg of hier geen gevaar dreigde.

Maar hetzelfde bezwaar dat het woord Godmenschelijk drukt, bestaat daarom nog niet tegen het woord Godmensch. Het verschil tusschen beide springt in het oog. Wie spreekt van Christus' Godmenschelijke natuur, macht, bewustzijn, kennisse of wil, onderstelt dat in Christus één natuur, één macht, één bewustzijn, één wil, één kennisse is, en dat die natuur, macht, bewustzijn, wil en kennisse tegelijk een Goddelijk èn een menschelijk karakter draagt. Dit nu is metterdaad, gelijk onze criticus opmerkt, „een pantheïstische ineenvloeiing der Goddelijke en menschelijke natuur van Christus". Want hoe innig en nauw ook in onzen Middelaar God en mensch verbonden zijn en aan de eenheid van die beide onze zaligheid hangt, toch mag zelfs in het Vleeschgeworden Woord de grens, die God en mensch scheidt, nooit opgeheven worden. Onze Gereformeerde Kerk heeft daarom op het voetspoor der oude Christelijke Kerk en in tegenstelling met de Lutherse Kerk die grens steeds diep geëerbiedigd en standvastig volgehouden. Ze belijdt, met de Vaders der Christelijke Kerk en met de oecumenische conciliën, dat in Christus zijn twee naturen, dat hij heeft tweeërlei bewustzijn, dat zijns is tweeërlei macht, tweeërlei kennisse en tweeërlei wil. Christus toch heeft een Goddelijke en een menschelijke natuur, een Goddelijk en een menschelijk bewustzijn, een Goddelijke en een menschelijke macht, een Goddelijken en een menschelijken wil. Daarom kan en mag er nooit van een *Godmenschelijke* natuur, een *Godmenschelijk* bewustzijn enz. gesproken worden. Wie dat doet heft het onderscheid der naturen op en leert dat in Christus niet twee, maar één natuur wordt gevonden.

Maar even beslist als de Gereformeerde Kerk de Eutychiaansche en Monophysitische dwaling van de ééne Godmenschelijke natuur in Christus verwierp, keerde ze zich andererzijds tegen de niet minder gevaarlijke dwaling van het Nestorianisme, dat in Christus niet slechts twee naturen, maar ook twee *personen*, twee *ikken* stelde en de eenheid der Goddelijke en menschelijke natuur daardoor verbrak. Hoe dikwijls ook vroegere en latere Luthersche theologen de Gereformeerde Kerk beschuldigd hebben van in haar Christologisch dogma Nestoriaansch te zijn, wie de Gereformeerde theologie kent, weet dat dit niet dan laster is. Integendeel, de Gereformeerde Kerk heeft op voetspoor der oude Christelijke Kerk steeds volgehouden en beleden, dat de beide naturen verbonden waren in *eenigheid des persoons*; dat er in Christus niet twee personen, niet twee ikken, maar één persoon, één ik werd gevonden; dat Hij, die van eeuwigheid af de Zone Gods was, de tweede persoon in het heilige Goddelijke wezen, niet met een zekeren menschelijken persoon zich verbonden heeft, maar dat Hij ons vleesch en bloed heeft aangenomen, in onze menschelijke natuur is ingegaan; dat Hij zelf mensch geworden is. Zoodra ik dus niet van de naturen in Christus spreek, maar van Christus zelf, van het vleeschgeworden Woord, van den Middelaar, van Hem als *persoon*, dan mag ik niet alleen, maar dan moet ik zelfs spreken van den God-mensch. Werd de uitdrukking, gelijk onze criticus voorstelt, vervangen door „*God-en-mensch*", dan zou daarmede aan het Nestorianisme worden voet gegeven; dan zou de voorstelling in de gemeente worden ingedragen, alsof in Christus niet één maar twee personen waren, een goddelijke en een menschelijke persoon. Juist om de eenheid des persoons te handhaven, heeft de Christelijke Kerk daarom altijd van den *Godmensch* gesproken en nooit van den „God-en-mensch"; evenals ze omgekeerd nooit sprak van de Godmenschelijke natuur, maar van de Goddelijke en de menschelijke natuur, om de tweeheid van die beiden scherp te onderscheiden.

Uit de Pers.

Thans volge het slot van de rede, die Dr. Wagenaar bij de onthulling van Willem Lodewijk's standbeeld hield:

Willem Lodewijk heeft geen Rijk gesticht. Hij heeft zelfs geen Kroon gedragen. Blootshoofd staat dan ook zijn standbeeld te midden van de vrije zonen zijner vrije broederen, doch die voor hem in grooten eerbied het hoofd ontblooten! O, met eerbied en geestdrift eeren wij hem als een Vader der Vrijheid, allereerst in den zin der nationale onafhankelijkheid, die de geniale krijgskundige — de Vader ook eener nieuwe krijgsschool, waarvan ginds het Zaailand de bakermat is — ons hielp verwerven, doordat hij met even wijs beleid als ontembaren moed — met Maurits in broederbond — ons vrijvocht van Spanje; ten tweede in den zin van onze burgervrijheden, die alle eeuwen door met name voor de vrije Friezen een levensbehoefte zijn geweest — maar bovenal in den zin van de vrijheid der conscientie.

Schittert juist op dit punt de wereld-historische beteekenis van Willem van Oranje, Willem Lodewijk was ook in dezen zin Zijn geestelijke zoon, en in zijn eerenaam trilt het diepst en teerst de waardeering daarvan, dat hij, Vader van een waarlijk vrij Vaderland is geweest.

Eenmaal heeft een dankbaar Friesland zijn Vader in gindsche kerk een prachtig grafmonument gebouwd, waarop, uit albast gebeiteld, het beeld geknield lag van hem, die niet slechts de Voorvechter, maar ook de Voorbidder van zijn Volk was geweest.

Toen in 't laatst der achttiende eeuw een koortsaanval ons nationale leven verbijsterde, heeft schennige hand dat monument vergruisd, alsof deze Vader der Vrijheid een tiran geweest ware.

Groen van Prinsterer, onder de historische inspiratie van Willem Lodewijk's brieven gekomen, heeft eens geprofeteerd, zeggende: „Leeuwarden is de aangewezen stad, waar eenmaal, aan de verdienstelijksten uit een roemlijk geslacht dankbaar, het Nederlandsche Volk een standbeeld zal oprichten voor Willem Lodewijk".

De Vereeniging tot Bevordering van Vreemdelingenverkeer te dezer stede nam het initiatief, mannen van naam en invloed werkten mede; heden staan Vorstenhuis en Volk gereed om de nagedachtenis van dezen Rechtvaardige te eeren en Ur Heit te bieden het standbeeld Zijner waardig!

Geëerbiedigde Koningin der Nederlanden, Dochter van Willem Lodewijk's broeder — en Elisaeus! — Ernst Casimir van Nassau, waar Uw Koninklijke hand dit standbeeld onthuld, daar is 't mij, alsof Prins Will m's zoon op U neerziet in groo e liefde en fluistert: O, leve in Uw Koninklijk hart het geloofsleven, dat het geheim van mijn kracht in zwakheid, mijn troost in levensweemoed, mijn vreugd in zelfopoffering is geweest, diepinnig voort en God zal U stellen ten rijken zegen!

Dit standbeeld, Mevrouw, het verhaalt van voor Oranje en Nederland onvergetelijke dagen van smart en worsteling, maar ook van overwinning en glorie, en heden gevoelen wij inniger dan ooit dat de band, die Nederland en Oranje-Nassau samensnoert, door Hem, uit Wien alle patria genaamd wordt in hemel en op aarde, in groote gunste zelf is gelegd en daarom zoo sterk. Waar het om U geschaard Volk van Nederland U heden tegenover dit Standbeeld aanschouwt, daar voelt al wat aan het Vaderland en zijn roemlijke historie hecht, zich één, en Wilhelmina van Oranje, Willem Lodewijk huldigend, groeten wij als van onze Nationale eenheid het met een stemme der eeuwen blij opjuichend symbool!

Koninginne-Moeder, zoude eerst, toen de mogelijkheid scheen uitgesloten, dat de Koningin der Nederlanden zelve dit feest genieten kon, in groote vriendelijkheid Uw hand in haren naam dit standbeeld hebben onthuld, wij danken U voor die bereidvaardigheid. Geniete Uw moederhart heden van wat uw oog aanschouwt: een Volk dat met eene in de eeuwen geworteld liefde zijn Koninginne omringt. We kunnen nooit vergeten, hoe Gij in sombere dagen zonneschijn gebracht hebt in onze Koninklijke paleizen, en ook, hoezeer Gij er toe medegewerkt hebt, dat onze Koninginne door haar koninklijke eigenschappen, in zoo menig opzicht ons het evenbeeld van den Edelen Graaf Willem Lodewijk toont.

Prins Hendrik der Nederlanden, wij weten dat Uw hart als eens Willem Lodewijk's hart voor Prins Willem's dochter Anna, voor onze Koningin een groote, reine, teere liefde voedt. Hoezeer toont Ge 't ook weer heden, dat Ge ook Uw hart gezet hebt op Uw nieuw Vaderland. U beziele zijn rijke historie, en prent Ge het beeld van dezen Edele diep in uw ziel, zijn zinspreuk beamend: Will's Gott mit Ehren! winnen zult Ge U de diepe waardeering van ons trouwhartig Volk!

En Gij, Volk van Nederland — Volk van Friesland in het bijzonder — eert dezen Vader des Vaderlands, in de kracht zijns geloofs, in de macht zijner ontferming, in de breedheid van zijn voelen voor het nationale leven, in zijn geestdrift voor de vrijheid, uw kostelijkst kleinood! Volk van Nederland, voel rondom dit standbeeld U in uw nationale leven één. Blusch er al blijft de ernst en het recht van den strijd der staatkundige partijen, alle bitterheid en haat. Voel er uw nationale solidariteit! Sluit u aaneen rondom den troon van de Erfdochter van Nassau-Oranje; Gij Friezen met name, bij wie Zij, Vorstin uit onze Friesche linie, de oudste brieven heeft, en juicht terwijl het thans Hare Majesteit behage het standbeeld te onthullen:

Eere de nagedachtenisse van WILLEM LODEWIJK, Us Heit,
Leve Koningin WILHELMINA!

Officieele Berichten.

Classe Gouda.

De vergadering van de classe Gouda zal D. V. gehouden worden op Dinsdag 6 November, aanvang des morgens te 9 uur in de Noorderkerk. Punten voor het Agendum in te zenden vóór of op 19 October bij den eerst ondergeteekende.

Namens de roepende Kerk van Gouda B
JOH. S. LANGEN, *Praeses.*
J. F. DE NOOIJ, *Scriba.*

Gouda, 2 Oct. 1906.

Partic. Synode van Z.-Holland (zuidel. ged.).

Na zitting der Synode te Rotterdam, Ammanstraat 25, op Dinsdag 9 October a.s. Aanvang te 10 ure. Agendum: Voorstel classeuitbreiding. Zendingszaken.

Namens het Moderamen:
J. DOUMA, *1ste Scriba.*

De vergadering der classis Dordrecht zal D. V. op Donderdag 1 November worden gehouden, aanvangende 9½ ure. Punten voor het agendum zende men aan den eerst ondergeteekende, uiterlijk tot 18 Oct.

Namens de roepende Kerk van Heerjansdam:
D. POL, *Pr.*
T. v. GEMEREN, *Scriba.*

Heerjansdam, 28 Sept. '06.

Hedenmiddag doorleefde onze Gemeente een droevige ure. Het oogenblik was daar, dat onze zeer beminde herder en leeraar, na een bijna zesjarig verblijf, afscheid van ons zou nemen. Z.Eerw. deed dit met de zegenbede vervat in de woorden 1 Petrus 5 : 10. Aan het einde zijner rede werd hem door een der Brs. Ouderlingen een hartelijk woord van dank toegesproken, terwijl daarna Ds. Brummelkamp uit Vrijhoeven, als ambtsbroeder, hem een hartelijk afscheidswoord toesprak. De Heere stelle onzen scheidenden leeraar te Laar tot een uitgebreiden zegen en gedenke ook in liefde de zwakke kerk van Sprang.

Namens den Kerkeraad
H. BOTH.

Sprang, 30 Sept. 1906.

P.S. Het adres dezer kerk is F. M. de Jong, Scriba.

Classis Almkerk.

Kort verslag van de Vergadering, gehouden te Nieuwendijk, 20 Sept. 1906.

Op gebruikelijke wijze wordt deze vergadering door den voorzitter der roepende kerk, Ds. Osinga, geopend met gebed.

Al de kerken zijn, blijkens de lastbrieven, wettig vertegenwoordigd.

't Moderamen wordt alom samengesteld: Ds. Osinga, praeses, Ds. Bosch, assessor; Ds. Lanting, scriba.

De notulen der gewone buitengewone vergadering worden gelezen en, behoudens enkele opmerkingen, vastgesteld.

Ingekomen: eene missive van de classis Groningen, meldende de schorsing en losmaking van Ds. L., dienaar des Woords van Groningen (B). De classis besluit, nadere inlichtingen te vragen over 't verband tusschen deze schorsing en losmaking, met opzicht tot de nadere verklaring van Art. 11 D. K. V., door de Gen. Synode van Utrecht in 1905 gegeven, en over de kerkelijke positie van Ds. L.

Een voorstel van Nieuwendijk naar aanleiding van art. 11 der Handelingen van Curatoren der Theol. school, wordt aangehouden tot de December-vergadering.

De kerken van Nieuwendijk en Almkerk worden aangewezen tot approbatie van attesten bij beroepingen. De collecten voor de Theol. fac. der V. U. en voor den Evangelisatie-arbeid in N.-Brabant en Limburg, benevens de gelden voor art. 13 D. K. en den class. quaestor worden geïnd.

De vacature-diensten worden, als volgt, geregeld: Waardhuizen: 7 Oct. Ds. Bosch, 28 Oct. Ds. Goedbloed, 18 Nov. Ds. Lanting, 9 Dec. Ds. Osinga, 30 Dec. Ds. Aalders.

Steenwijk: 7 Oct. Ds. Lanting, 28 Oct. Ds. Osinga, 18 Nov. Ds. Aalders, 30 Dec. Ds. Goedbloed.

Giessen-Rijswijk: 23 Sept. Ds. Aalders, 14 Oct. Ds. Bosch. 4 Nov. Ds. Goedbloed, 25 Nov. Ds. Lanting, 16 Dec. Ds. Osinga.

Het door Ds. Bosch uitgebrachte rapport over de gehouden kerkvisitatie, lokt geene nadere bespreking uit.

Waar de kerken pas gevisiteerd zijn, wordt het onderzoek naar Art. 41 D. K. O. overbodig geacht en in 't algemeen de rondvraag gedaan.

Werkendam A vraagt, hoe te moeten handelen, waar een lidmate der gemeente eene attestatie vraagt naar de kerk van Werkendam (B.). Geadviseerd wordt, hieraan te voldoen, terwijl geoordeeld wordt in gevallen, waar geen tucht of willekeur in het spel is, over en weer, desgevraagd, attestaties af te geven.

Giessen—Rijswijk vraagt en ontvangt advies in eene tuchtzaak.

De e. v. vergadering zal 20 Dec. D. V. te Nieuwendijk gehouden worden. Roepende kerk is Almkerk.

Na dankzegging wordt de vergadering door den praeses gesloten.

Namens de classis,
A. P. LANTING, *Scriba.*

Buitenland.

Frankrijk. — De tweede conferentie van bisschoppen te Parijs. Een advies van leeken.

Van 4—7 Sept. kwam deze vergadering bijeen. Reeds bij het begin der vergadering werd een telegram gezonden naar den paus om den dank der bisschoppen uit te spreken over het licht, dat deze in zijn encycliek had ontstoken en de leiding die hij daarin had gegeven, terwijl zij verzekerden dat zij zich aan de bevelen van de Curie zouden blijven onderwerpen.

Vóór de samenkomst der bisschoppen had de minister van eeredienst een schrijven tot de prefecten van het land gezonden, waarin hij verklaart dat het niet kan worden toegelaten, dat er cultus-vereenigingen worden gesticht, die niet op art. 4 van de wet op scheiding van kerk en staat rusten. Kennelijk is deze aanschrijving gedaan met het oog op eene uitlating van den paus in zijn encycliek, waarin den bisschoppen geraden wordt andere vereenigingen te stichten dan die de wet voorschrijft, en „alle middelen aan te grijpen, die de wet aan alle burgers toekent, om den eeredienst te regelen en in te richten". Deze weg is nu voor de bisschoppen versperd. Wat moeten zij doen om den paus te gehoorzamen en de wetten van het land niet te wederstreven?

Kort vóór het samenkomen der conferentie hebben de leeken, die zich te voren tot den paus gewend hadden met verzoek een burgeroorlog in Frankrijk te voorkomen door het oprichten van cultusvereenigingen toe te staan zich weer tot den paus gewend, maar nu niet met een onderteekend stuk, maar met een anonym schrijven. Dit smeekschrift wordt door den een als hoogstmerkwaardig, beredeneerd en verstandig gehouden, terwijl anderen het, onder een huichelachtigen vorm, voor den paus kwetsend achten.

In dit smeekschrift worden waarheden uitgesproken, waarmede de paus wel rekening houden mag. Daarin lezen wij toch: „De wet op scheiding van kerk en staat moet voor een slechte wet gehouden worden. Daarbij dwingt ons echter de waarheid te erkennen, dat zij ook werkelijk voordeelen aanbiedt. Daartoe behoort de vrije benoeming der geestelijken, de vergunning dat kosteloos en onbeperkt gebruik gemaakt kan worden van de kerkgebouwen, het voorloopig afstaan der bisschoppelijke paleizen, pastorieën en seminariën, het aan de cultus vereenigingen toegekende verlof om, onder een bloote schijncontrole, de goederen van een waarde van twee honderd millioen te besturen, die op het oogenblik het eigendom der Fransche kerken zijn. Men zal het Fransche volk nooit kunnen laten gelooven dat zulk een wet vredelievend voor de kerk is. Maar in elk geval waren dit de grootste concessien die men van de tegenwoordige Kamers verlangen kon. Bovendien is 't te verwachten, dat den priesters de door de wet toegezegde pensioenen zullen onthouden worden, wanneer er geen cultusvereenigingen worden gevormd. En hoe lang zal men de zestig millioen weten te verkrijgen, die voor de uitoefening van den eeredienst noodig zijn? Ook kan men nu reeds vooruit berekenen, dat het Protestantisme, dat door de aanneming der cultusvereenigingen in de gunst van den staat deelt, weldra plaatsen zal innemen die wij hebben moeten opgeven, en dat zij zich langzamerhand in onze kerken, pastorieën en vooral in de zielen onzer gelooviger zullen nestelen."

Overigens verzekeren zij den paus dat zij zich blijven onderwerpen. Maar zij veroorloven zich de vraag, of dan werkelijk de scheidingswet de Roomsche hierarchie bedreigde? „En zou het dan werkelijk een kwaad zijn, wanneer het aandeel, dat de leeken hebben in den arbeid der kerk, vergroot werd?

Voorts klaagt het smeekschrift, dat de paus blijkens zijn encycliek de gewichtige en wel overwogen besluiten van het Episcopaat der grootste katholieke kerk heeft achter gesteld bij die eener commissie van Duitsche, Italiaansche en Spaansche prelaten, waarin slechts één Franschman zitting had.

Na eene beraadslaging van vier dagen heeft de tweede conferentie van bisschoppen besloten lijdelijken tegenstand te bieden. Deze zal daarin bestaan, dat de bisschoppen en geestelijken ook na 11 Dec. van dit jaar in hunne woningen en kerken zullen blijven totdat zij er met geweld uit worden gejaagd.

Daar men verwacht dat deze weerstand niet veel zal uitwerken, heeft men verdere maatregelen genomen. In de eerste plaats zal men er voor zorgen, dat er op 11 Dec. e.k. zoo weinig mogelijk geld in de kas der kerken zijn zal. De middelen voor de uitoefening van den eeredienst zullen niet door vereenigingen bijeen gebracht worden, maar door de pastoors, die deze dan den bisschoppen over maken zullen, die dan als uit een algemeene kas de tractementen der pastoors en de kosten voor den eeredienst zullen betalen. Daardoor wordt het kerkelijk beheer aan de tot dusver uitgeoefende controle der leeken onttrokken. Al deze bepalingen werden met meerderheid van stemmen genomen.

De minister van eeredienst Briand heeft zich over deze besluiten aanstonds uitgelaten in een door de „Temps" gepubliceerd interview.

Daarbij sprak hij uit dat de wet de priesters niet dwingt lid der cultusvereenigingen te zijn; art. 4 der wet op scheiding van kerk en staat eischt slechts, dat de vereeniging gevormd wordt volgens de algemeene regelen van den cultus, dien zij wil uitoefenen. Dit doel kan in de statuten uitgesproken worden, zonder dat een priester lid van de vereeniging is. Ik voorzie dat bisschoppen en pastoors naar een middel zullen zoeken om zich naar de wet te schikken, zonder in verzet te komen tegen de instructies van den paus. Men kan zich bijvoorbeeld voorstellen dat de leden van een kerkbestuur onderling, met eenige geloovigen, zonder den pastoor, een vereeniging stichten tot uitoefening van den Katholieken eeredienst. Deze vereeniging zal dan in overeenstemming met de wet zijn. Deze wordt eerst tegen de wet wanneer het wettig bewijs is geleverd, dat zij haar doel niet kan bereiken. Is het die vereeniging mogelijk aan haar doel te beantwoorden, dan draagt het kerkbestuur haar de bezittingen der parochie over. Dan gaan de leden naar den pastoor, die noch over eene kerk, noch over geld beschikt, en zeggen: „Gij hebt geen stoffelijke middelen, om de uitoefening van den eeredienst in de parochie te doen plaats hebben, en zult u verplicht zien, u individueel tot ons voor de noodige middelen te wenden. Deze bieden wij u collectief aan. Daar hebt gij de kerk, de zaken en de geldmiddelen die voor den eeredienst noodig zijn. Wat zou de pastoor daarop kunnen antwoorden? En welk verwijt zou de bisschop hem kunnen doen, als hij voortging onder die omstandigheden zijn ambt te blijven uitoefenen! En wat zou de paus den bisschop kunnen verwijten!

Zoo zijn de optimistische beschouwingen van den minister. Hij rekent wel op den tegenstand van eenige Ultramontaansche kerkvorsten, maar hij weet ook dat de ijver voor de Roomsche kerk in Frankrijk zeer aan het verflauwen is; dat hebben immers de jongste verkiezingen bewezen. Met het oog op dit alles durft hij verzekeren, dat de wet zal toegepast worden, terwijl hij zich bereid verklaarde bisschoppen te ontvangen.

Gemengd Nieuws.

Verzoening in Zion City. Het is onzen lezers bekend, dat hij die zich uitgeeft voor den 3den Elia, Dowie, van het voetstuk gevallen is waarop hij zich had geplaatst en dat door het optreden van Voliva, die bij zijn afwezigheid zijn plaats moest innemen. Een hevige strijd is tusschen beide mannen gevoerd. Maar nu zijn volgens vertrouwbare berichten Dowie en Voliva tot overeenstemming gekomen. En nu zal de eerste voortgaan met voor Profeet te spelen en de tweede zal de kas bewaren. Maar de aanklachten wegens overspel en verduistering en verspilling van geld, die Voliva en zijn medestanders Dowie naar het hoofd geslingerd hebben, wat zal daarvan worden? Deze zullen ingetrokken worden; men wil zijn misstappen toeschrijven aan lichamelijke zwakheid. Dowie zal zijn witte kleederen blijven dragen en genezen wie hij kan, en Voliva zal de financieele zaken besturen.

Beide partijen begonnen te begrijpen dat het vereffenen der zaken door het gerecht de geheele gemeente zou uiteengejaagd hebben. Van daar de verzoening. Wij houden het er echter voor dat Zion City door de dingen die geschied zijn, een knak heeft gekregen, dien zij niet zal te boven komen.

Naaktloopers. Uit de historie zijn ons de „naaktloopers" bekend.

In N. Amerika is een geheele secte van „naaktloopers" ontstaan. Een zekere heer J. F. Searp, die zich onder den naam van Adam als profeet heeft opgeworpen, is hun leider. Hij predikt het evangelie der naaktheid.

Onlangs trok hij te Oklahoma City met 50 volgelingen, allen geheel ontkleed, door de straten. Zij zochten naar den hof van Eden, die volgens hun zeggen aan de kant van den Stillen Oceaan ligt. Eenige mijlen buiten de stad moesten ze echter door koude en uitputting hun zoeken opgeven en werden toen door de politie opgepakt.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

TWEE WERELDEN.

ZANDHOEVE.

I.

Aan het einde van de lange, heel lange dorpstraat, waarin mijn verhaal begint, was een plek, waar menigmaal een vreemdeling die de plaats bezocht, een oogenblik staan bleef.

Wat daar dan te zien was?

Dat zal ik u vertellen.

't Dichtst aan de straat vertoonde zich een zwart ijzeren hek met scherpe puntspijlen die, — 't prikkeldraad was toen nog niet uitgevonden, — het overklimmen heel onraadzaam maakten. In 't midden ging het hek in tweeën open. Op elk der openstaande gedeelten prijkten zwaar vergulde letters, die te zamen het woord *Zandhoeve* vormden.

Vreemd genoeg. Want noch van zand noch van een hoeve was hier iets te bespeuren.

Achter het hek lag een smalle strook grond, lief beplant met boompjes, heesters en bloemen. Vlak tegenover den ingang verhief zich een woning van twee verdiepingen met een torentje er op. Onder de klok die dit torentje versierde las men weder *Zandhoeve*.

Naast het voormelde huis stonden aan weerskanten zeven kleinere, alle volkomen uiterlijk aan elkaar gelijk. De huisjes waren zeer net onderhouden en hadden elk een tuintje, dat als men den hoek der straat omsloeg zichtbaar was. Om al die tuintjes heen liep weer een hoog hek. Dit al en ook de ouderwetsche bouwtrant der woningen, deed denken aan een stichting uit vroeger dagen. Maar hoe die aan haar naam kwam begreep niemand en voor wie de huizen bestemd waren, vroegen vaak de vreemdelingen, die in het dorp kwamen, maar dikwijls zonder een antwoord te ontvangen dat hun voldeed.

Straks zal blijken, hoe dat kwam.

In het grootste der vijftien huizen, woonden in den tijd waarvan ik hier spreek vijf menschen, die drie opeenvolgende geslachten vormden. Tot het oudste behoorde de grootvader, een man van om en bij de zeventig, maar nog niet grijs en evenmin verzwakt van ouderdom. Hij had een vriendelijke oogopslag en een zeer innemend voorkomen. Zes dagen van de zeven droeg hij een blauw lakensch pak, dat wel ouderwetsch was, maar hem een deftig voorkomen gaf. Dit paste dan ook wel voor den man, die in heel het dorp bekend stond als „de vader van Zandhoeve".

Behalve van Zandhoeve was de oude heer ook vader van de vrouw des huizes, die met zijn schoonzoon mede het huis bewoonde. De schoonzoon die Ter Laan heette, was iemand in de kracht des levens en van beroep opzichter over wegen en bruggen, zoodat hij vaak van huis moest zijn. Zijn vrouw die veel naar 't uiterlijk op hun vader geleek was daarentegen nergens liever dan op Zandhoeve.